

Застосування компетентнісного підходу у процесі навчання англійської мови студентів медичних вишів

Л. Г. Русалкіна

Одеський національний медичний університет, Одеса, Україна
Corresponding author. E-mail: l_rusalkina@ukr.net

Paper received 18.11.18; Revised 22.11.18; Accepted for publication 24.11.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-HS2018-184VI30-06>

Анотація. В статті розглянуто і теоретично обґрунтовано організацію англійської професійної підготовки майбутніх лікарів із застосуванням компетентнісного підходу. Доведено, що рентабельність компетентнісного підходу полягає у тому, що процес набуття майбутніми лікарями професійних знань і вмінь передбачає практичну спрямованість професійної підготовки в поєднанні з фундаментальними основами. Компетентнісний підхід у вищій медичній освіті зорієнтований на всебічний розвиток й підготовку студента медичного вишу до професійної діяльності і передбачає отримання ним знань, умінь, навичок, здатності до постійного самовдосконалення, самоосвіти, прийняття креативних рішень під час лікарської практики. Визначено, що завдяки використанню компетентнісного підходу відбувається зміщення акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування та розвиток у ключових і предметних компетентностей та вміння їх практично застосовувати.

Ключові слова: компетентнісний підхід, майбутні лікарі, медичні заклади освіти.

Якісна освіта потребує сучасного компетентнісно зорієнтованого підходу щодо оновлення змісту вищої освіти вищих медичних закладів, передбачаючи формування компетентного спеціаліста. Компетентнісний підхід вважається невід'ємним складником блоку гуманітарних дисциплін у вищих медичних навчальних закладах, що базується на оновленні структури, змісту і форми навчально-виховного процесу на засадах особистісної орієнтації. Щоб актуалізувати сутність значення компетентнісного підходу в медичних закладах освіти, необхідно перебудувати зміст освіти з процесу навчання на його результат в усіх видах діяльності і поетапно застосовувати його до гуманітарних дисциплін.

Закон «Про вищу освіту» відкриває нові можливості перед ЗВО для розгортання інноваційних процесів, пов'язаних насамперед із впровадженням компетентнісного підходу, що виступає сьогодні визначальним у реформуванні та оновленні професійної освіти [3].

Проблема компетентнісного підходу розглядається у багатьох сучасних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних дидактів, як-от: А.Андреєв, А.Богуш, І.Зимня, О.Овчарук, Р.Пастушенко, О.Пометун, Дж.Равен, Г.Селевко, А.Хуторської та ін.

Упродовж останніх десятиліть періодичні науково-методичні видання активно висвітлюють питання щодо компетентнісного підходу в навчанні мови, що свідчить про сформованість наукового підґрунтя з визначеного питання (І.Бех, А.Богуш, М.Вашуленко, Л.Мацько, М.Пентилюк та ін.). Взаємоз'язок компетенцій і компетентностей висвітлено у працях вітчизняних і зарубіжних (Н.Білик, Л.Вашченко, М.Головань, І.Гудзик, Л.Паращенко, О.Савченко, А.Хуторської та ін.) науковців.

Наразі європейський і світовий розвиток освіти характеризується швидким утвердженням компетентнісного підходу, зміщення акцентів в освітній парадигмі від процесуального до результативного її складників, від знеособленої до особистісної орієнтації. Спостерігається дедалі більша концентрація освітньої діяльності навколо навчальних результатів. Саме

результати, виражені в термінах компетентностей, стають основним системоутворювальним чинником, відповідно до якого організуються, добираються, узгоджуються, оптимізуються, гармонізуються всі інші компоненти освіти, включаючи оцінювання. Однак у вітчизняній теорії і практиці освіти компетентнісний підхід ще не набув загальнонаціонального визнання та впровадження, не відбулося й серйозних відповідних парадигмальних змін.

Проблему компетентнісного підходу в освіті вивчали В.Байденко, А.Богуш, В.Болотов, Ф.Гоноболін, Б.Ельконін, Е.Зеєр, І.Зимня, І.Зязюн, В.Краєвський, Н.Кузьміна, А.Маркова, А.Новиков, О.Овчарук, Т.Орджі, Дж.Равен, Є.Рогов, В.Серіков, Л.Паращенко, Ю.Татур, Л.Тархан, В.Тушева, С.Трубачова, Г.Фрейман, М.Холстед, А.Хуторської, В.Шадриков та ін.

Метою статті є обґрунтування доцільності застосування компетентнісного підходу в системі викладання іноземної мови у навчальних закладах вищої медичної освіти.

Основна ідея компетентнісного підходу зводиться до того, що результатом освіти є не окремі знання, вміння і навички, а компетенції. За такого підходу сутність підготовки медичних кадрів полягає не у збагаченні студентів певною кількістю інформації, а в розвитку вміння оперувати нею, проектувати та моделювати свою діяльність, здатності творчо застосовувати набуті знання і досвід у практичній діяльності.

Відповідно до компетентнісного підходу зміст вищої медичної освіти і методика навчання мають бути зорієнтовані на професійну підготовку компетентного фахівця, в якій важливим аспектом є формування професійної компетентності. У цьому контексті значно зростає значення самостійної роботи студентів-майбутніх лікарів, виконання ними індивідуальних навчально-дослідних завдань, ефективним є використання інноваційних освітніх технологій, зокрема, методу проектів, тренінгів, рольових та ділових ігор, а також розв'язування методичних задач і ситуацій, створення медичного портфоліо студента.

Компетентнісний підхід до навчання реалізується поряд із традиційним та інноваційними підходами (особистісно орієнтований, діяльнісний). Інноваційні підходи мають спільні риси: об'єктом навчання є індивідуальний досвід пізнання перетворення предметів доколишньої дійсності (студент, поряд із досвідом пізнання, за традиційного підходу є об'єктом навчання); суб'єктами навчання є і студент, і викладач; пошуково-виконавчий та творчий рівні активності студентів як суб'єктів навчання; функція студента полягає у формуванні власних знань, умінь і навичок, які є передумовою формування компетенцій за таким підходом.

За визначенням А.Хуторського, «компетентісно зорієнтований підхід – підхід до організації навчально-виховного процесу, спрямований на набуття особистістю певної суми знань і досвіду, що дають їй змогу робити висновки, переконливо висловлювати власні думки, діяти адекватним чином у різних ситуаціях» [8; 58-64].

І.Зимня відносить компетентнісний підхід до третього рівня методології пізнання. Аналізуючи цей підхід поряд із комплексним, особистісно діяльнісним і проблемним, учена зазначає, що «компетентнісний підхід у його початковому варіанті, запропонованому розробниками ключових компетенцій для молодих європейців тільки посилює практичну зорієнтованість освіти... не протиставляючись традиційному і, приймаючи необхідність посилення його практико-зорієнтованість, розширює його зміст власне особистісними складниками, робить його гуманістично спрямованим» [4].

Вчена наголошує на винятковій ролі педагогіки розвитку, яка ґрунтується на ідеях діялісного та особистісно зорієнтованого підходів, у формуванні компетентності вищого рівня. Діялісний підхід, за його словами, впритул наближується до ідеї компетентнісного підходу в межах компетентностей, які забезпечуються навчальними знаннями. Кінцевою метою діялісного підходу до навчання є перетворення того, хто навчається, на суб'єкта навчання. Компетентнісний підхід, у розумінні вченого, повинен забезпечити несуперечливу трансформацію суб'єкта навчання на суб'єкт розвиненої суспільної практики. Щодо особистісно зорієнтованого підходу, то його повністю має асимілювати компетентнісний [4].

Під компетентнісним підходом розуміють спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових, загально предметних і предметних компетентностей, результатом чого є загальна компетентність як інтегрована характеристика особистості. Ця характеристика формується в процесі навчання і містить знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [6]. Основною ідеєю компетентнісного підходу, за О.Пометун, є компетентісно-зорієнтована освіта, яка спрямована на комплексне засвоєння знань та способів практичної діяльності, завдяки яким людина успішно реалізує себе в різних галузях професійної діяльності, набуває соціальної самостійності, стає мобільною та кваліфікованою, вільно орієнтується в доколишньому середовищі та успішно вирішує

складні завдання. О.Пометун зазначає, що під компетентнісним підходом слід розуміти спрямованість освітнього процесу на формування ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містити знання, вміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості. Науковець визначає компетентності як спеціально структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, яких набувають у процесі навчання які дозволяють людині ідентифікувати і розв'язувати, незалежно від ситуації, проблеми, характерні для певної сфери діяльності завдання [6; 18-19].

Н.Бібік аналізує компетентнісний підхід в освітньому процесі як переорієнтацію «з процесу на результат освіти в діялісному вимірі» і розгляд цього результату з погляду потреби суспільством, забезпечення здатності випускника відповідати новим запитам ринку, мати відповідний потенціал для практичного розв'язання життєвих проблем [1].

Загалом, дослідники у царині компетентнісного підходу виокремлюють такі його особливості: 1) перенесення акцентів з процесу навчання на його результати, якими є компетенції (С.Адам); 2) зміщення акценту з накопичування нормативно визначених знань, умінь і навичок до формування й розвитку у студентів здатності практично діяти, застосовувати індивідуальні техніки й досвід успішних дій у ситуаціях професійної діяльності та соціальної практики (Л.Парашенко); 3) студентоцентрована зорієнтованість навчання (В.Байденко); 4) націленість фахової підготовки на майбутнє працевлаштування випускників у вищій школі (О.Заблоцька) [5].

Зважаючи на вищезазначені погляди вчених, виявляється, що розгляд компетентнісного підходу здійснюється як сучасний симбіоз традиційних підходів, а саме: культурологічного, діялісного та особистісно зорієнтованого, дидактоцентричного тощо. Щоб визначити його власний зміст, умови реалізації та застосування, необхідно звернутись до досвіду реалізації цього підходу у країнах Західної Європи і США, зупинившись на найбільш важливих відмінностях. По-перше, компетентнісний підхід розглядається як альтернатива традиційному кредитному підходові. Оцінка компетенцій, на відміну від екзаменаційних випробувань, орієнтованих на виявлення обсягу і якості засвоєних знань, передбачає використання об'єктивних методів діагностики діяльності. По-друге, компетентність тлумачиться як «здібність до вирішення задач і готовність до виконання професійної ролі у тій чи тій галузі діяльності». Вимоги до компетентності висуваються передусім роботодавцями, а рівень відповідності індивідуальних показників вимогам суспільства є головним показником компетентності [2].

Компетентнісний підхід зумовлює зміни у підходах до формування змісту підготовки, визначення переліку навчальних дисциплін і скорочення їх кількості в навчальних планах, визначення компетентнос-

тей з кожного предмета і формування змісту кожної дисципліни, а також підбір необхідної для навчального процесу інформації. Важливо врахувати, що формування професійних компетентностей може змінюватися, але в межах освітньо-кваліфікаційної характеристики та концепції підготовки за спеціальністю. Незважаючи на суттєві наукові, теоретичні й практичні розробки проблеми впровадження компетентного підходу до здобуття якісної освіти, її стан залишається не досить задовільним.

Прихильники компетентного походу вважають, що підготовка фахівця у вищому навчальному закладі повинна здійснюватися на компетентній основі (В.Байденко, Л.Болотов, І.Зимня, Н.Кузьміна, Ю.Татур, А.Хуторської та ін.) і приводять відповідні аргументи. Е.Зеєр і Е.Симанюк вважають, що реалізація компетентного підходу в професійній освіті сприятиме досягненню його основної мети - підготовки кваліфікованого фахівця відповідного рівня і профілю, конкурентоздатного на ринку праці, який вільно володіє своєю професією і зорієнтований у суміжних галузях діяльності, здатний до ефективної роботи за фахом на рівні світових стандартів, готовий до постійного професійного зростання, соціальної та професійної мобільності. Дослідники (Ю.Татур, А.Хуторської) підкреслюють, що компетентний підхід - це пріоритетна орієнтація на цілі освіти: здатність до навчання, самовизначення (самодетермінація), самоактуалізація, соціалізація і розвиток індивідуальності» [7, 8]. Розглядаючи результат підготовки фахівця з вищою освітою за допомогою компетентного підходу, Ю.Татур доходить висновку про те, що компетентність спеціаліста з вищою освітою - це виявлені ним на практиці прагнення і здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особистісні якості тощо) [7]. Вчений припускає, що природа компетентності така, що вона є наслідком саморозвитку індивіда, його особистісного зростання, наслідком самоорганізації і узагальнення діяльнісного і особистісного досвіду [7]. З наведених поглядів дослідників випливає, що компетентний підхід змінює традиційне уявлення про мету підготовки фахівця - передавання йому певної суми знань, умінь і навичок. Підтримуємо думку Т.Вольфовської про те, що компетентність виступає як необхідний людині рівень сформованості досвіду міжособистісної взаємодії, щоб успішно функціонувати в суспільстві з урахуванням власних здібностей і соціального статусу [2; 14-16].

В системі медичної освіти компетентнісний підхід реалізується в комплексній підготовці майбутніх лікарів до професійної діяльності, яка передбачає орієнтацію на міжнародні стандарти якості підготовки фахівців у галузі медицини. У зв'язку з цим іншомовна компетенція майбутнього лікаря є невід'ємним компонентом професійної підготовки, оскільки дозволяє сучасному лікарю у професійній діяльності максимально адекватно актуалізувати себе інтелектуально як на рецептивному, так і на продуктивному рівнях, дозволяє знайомитися з новітніми досягненнями в професійній сфері. Іншомовна компетенція виступає як здатність майбутніх фахівців вирішувати комунікативні завдання в рамках професійної діяльності, працювати з науково-технічною літературою та іншомовною документацією, виконувати пошук і аналіз інформації, необхідної для вивчення зарубіжного досвіду в межах обраної спеціалізації, і, таким чином, створює передумови для професійного і особистісного зростання майбутнього фахівця, підвищує ефективність професійної діяльності.

Отже, застосування компетентного підходу в системі вищої медичної освіти передбачає визначення ключових і предметних компетентностей майбутніх лікарів, а також їх змісту; визначення етапів формування компетентностей, рівнів і показників сформованості; розробку системи контролю та оцінювання рівня підготовленості.

Підсумовуючи, зазначимо, що значущість компетентного підходу полягає у тому, що процес набуття майбутніми лікарями професійних знань і вмінь передбачає практичну спрямованість професійної підготовки в поєднанні з фундаментальними основами. Компетентнісний підхід у вищій медичній освіті зорієнтований на всебічний розвиток й підготовку студента медичного вишу до професійної діяльності не лише як компетентного фахівця, а й як високо вихованої, освіченої особистості і передбачає отримання ним знань, умінь, навичок, здатності до постійного самовдосконалення, самоосвіти, прийняття креативних рішень під час лікарської практики. Іншими словами, завдяки використанню компетентного підходу відбувається зміщення акценту з накопичування знань, умінь і навичок на формування та розвиток у студентів ключових і предметних компетентностей та вмінь їх практично застосовувати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бібік Н.М. Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування / Н.М. Бібік // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи : бібліотека з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2004. – С. 45–50
2. Вольфовська Т. Комунікативна компетентність молоді як одна з передумов досягнення життєвої мети / Тетяна Вольфовська // Шлях освіти. – 2001. – № 3. – С. 13-16.
3. Закон України «Про вищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
4. Зимня І.А. Психологія навчання іноземним мовам у школі. – М. : Просвещение, 1991. – 222 с.
5. Логвінова Я. Обґрунтування сутності компетентного підходу в освіті у працях українських і зарубіжних учених [Електронний ресурс] / Я. Логвінова // Порівняльно-педагогічні студії. – 2011. – № 3–4. – Режим доступу : <http://pps.udpu.org.ua/article/viewFile/18633/16377>.
6. Пометун О.І. «Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентного підходу в українській освіті» за заг. ред. О.В. Овчарук. – Київ : К.І.С., 2004. – 2004. – 112 с.
7. Татур Ю.Г. Компетентностный подход в описании результатов и проектировании стандартов высшего профессионального образования: Материалы II

методологического семинара. – М.: Исследовательский центр проблем качества специалистов, 2004

8. Хуторской А.В. Ключевые компетенции как компонент

личностно-ориентированной парадигмы образования / А.В. Хуторской // Народное образование. – 2003. – № 2. – С.58-64

REFERENCES

1. Bibik N.M. Competency approach: reflexive application analysis / N.M. Bibyk // Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian perspectives: library on educational policy. - K.: C.I.S., 2004. - P. 45-50
2. Volfovskaya T. The communicative competence of youth as one of the prerequisites for the achievement of the goal of life / Tatiana Volfovska // The path of education. - 2001. - No. 3. - P. 13-16.
3. Law of Ukraine "On Higher Education" [Electronic resource]. - Mode of access: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1060-12>
4. Winter I.A. Psychology of teaching foreign languages at school. - M.: Enlighthment, 1991. - 222 pp.
5. Logvinova Y. Substantiation of the essence of the competence approach in education in the writings of Ukrainian and foreign scientists [Electronic resource] / Ya. Logvinova // Comparative and pedagogical studios. - 2011. - No. 3-4. - Access mode: <http://pps.udpu.org.ua/article/viewFile/18633/16377>.
6. Pometun O.I. "Discussion of Ukrainian Teachers on the Issues of Implementation of the Competency Approach in Ukrainian Education" for the constituents. Ed. O.V. Ovcharuk - Kyiv: K.I.S., 2004. - 2004. - 112 p.
7. Tatur Yu.G. Competency campaign in describing the results and designing standards for higher professional education: Materials II methodological seminar. - M.: Research Center for Quality Problems of Specialists, 2004
8. Khutorskaya AV Key competencies as a component of a person-oriented educational paradigm / AV Farmership // National Education. - 2003. - No. 2. - p.58-64

Application of the competent approach in the process of teaching English to students of medical universities

L. H. Rusalkina

Abstract. In the system of medical education, the competence approach is realized in the complex preparation of future doctors for professional activity, which involves focusing on international quality standards for the training of specialists in the field of medicine. In this regard, the foreign language competence of the future doctor is an integral part of vocational training, as it allows the modern doctor in his professional activity to maximally adequately update himself intellectually at both the receptive and productive levels, allows him to get acquainted with the latest achievements in the professional field. The foreign language competence serves as the ability of future specialists to solve communication tasks within the framework of professional activity, to work with scientific and technical literature and foreign-language documentation, to search and analyze the information necessary for studying foreign experience within the chosen specialization, and thus creates preconditions for professional and personal growth of the future specialist, increases the efficiency of professional activity. Application of the competence approach in the system of higher medical education involves the definition of key and substantive competences of future physicians, as well as their content; definition of stages of formation of competencies, levels and indicators of formation; development of a system for monitoring and evaluating the level of preparedness. Thus, the significance of the competence approach lies in the fact that the process of acquiring future professionals of professional knowledge and skills involves the practical orientation of professional training in combination with the fundamental approaches. Competence approach in higher medical education is oriented on the comprehensive development and preparation of a student of medical education for professional activity not only as a competent specialist, but also as a highly educated, educated person and involves obtaining him the knowledge, skills, abilities to continuous self-improvement, self-education, acceptance creative decisions during medical practice. In other words, due to the use of a competence approach there is a shift in emphasis on the accumulation of knowledge, skills for the formation and development of students of key and substantive competences and the ability to apply them practically.

Keywords: *competence approach, future doctors, medical educational institutions.*